

Till frågan om Fennoskandiaskidornas uppkomst.

Den vetenskapliga »skidtävlingen» fortsättes.

Min uppsats i Finskt Museum 1929 har nyligen uppkallat professor K. B. Wiklund till ett vidlyftigt svar under rubriken »Den nordiska skidan, den södra och den arktiska» (På skidor 1931), där han granskar min artikel mening för mening nästan med samma omsorg som Nipperdey analyserade Cornelius Nepos. Då professor Wiklunds skrivsätt präglas av strävan efter noggrannhet, hade jag hoppats att han skulle tillämpat den även i sina citat. Sidan 7 uppger han att jag kallat hans i polemiken använda vapen »ovärdiga den västerländska kulturen». I själva verket ljödo mina ord: »jag vill nöja mig med den i västerländsk kultur vanliga tonen i polemik». Jag medger, att tonen i hans senaste uppsats är rätt hygglig; det är ej mycket däri som »luktar bränt».

Jag finner med tillfredsställelse, att min motståndare numera uppgett en av sina huvudteser, nämligen att skidan med urgröpt fotställ vore en för de finsk-ugriska folken egendomlig form, uppkommen sålunda, att de skulle »försämrat den arktiska skidan». Fynd gjorda under ett par av de senaste åren ha nämligen visat, att dylika skidor äro eller varit i bruk i mellersta och södra Sverige, såsom i Dalsland, Väster- och Östergötland, Småland och Skåne. Professor Wiklund visar sålunda förmåga av utveckling, men i ännu högre grad av accommodation, ty också med denna frontförändring får han slutligen fram till stöd för sina funderingar: »Den vidsträckta utbredningen av denna skidtyp i södra och efter vad det vill synas även mellersta Sverige samt kanske även södra och västra Norge har nämligen i ett enda tag slagit benen undan varje vidare försök att fränskriva nordborna kännedom om skidor och skidlöpning i forntiden». Hårtill må genmåljas, att det beror på huru långt tillbaka »forntiden» utsträcker. Längre fram återkommer jag till denna fråga.

Prof. Wiklund gör sig stor möda att minska betydelsen av Propertius' och Paulus Diaconus' uttalanden om lapparna, men i alla fall måste också de beaktas. Dessutom höra de ingalunda till de viktigaste

av de bevis, på vilka jag stött min uppgift om att lapparnas skidning vore äldre än skandinavernas. Slutligen påstår han, att den fornsvenska benämningen på lapparna, »skridfinnar», innebär en antydning om, att »lapparna till skillnad från finnarna voro utmärkta skidlöpare». Nå ja, finnarna må ha skidat bra eller illa, så hade de i sitt språk ordet *suksi* för skida, av mycket äldre ursprung än motsvarande benämningar i de skandinaviska språken.

Om professor Sirelius' i tiden framställda teori om rännan på skidans undersida säger professor Wiklund: »Jag påvisade där (På skida 1928, s. 43 o. följ.), att denna teori innebar ett alltför mekaniskt handhavande av den typologiska metoden, vilket förde till orimliga konsekvenser, och det är väl att märka, att prof. Sirelius blev mig svaret skyldig och att icke ens d:r Itkonen vågat sig på en diskussion av denna punkt» etc. Till professor Sirelius' försvar är det nog att säga, att han säkerligen förr eller senare hade svarat, om honom unnats flere levnadsår. För min del torde jag ej vara ansvarig för vad andra sagt. Jag har för övrigt framställt min egen teori i frågan (Qvigstad-festskrift 1928 s. 82) på ett sätt, varom professor Wiklund yttrade: »Från alla hårdragna och onödiga negativa delar av d:r Itkonens artikel vänder man sig med tillfredsställelse till det positiva bidrag till skidans utvecklingshistoria han lämnar på s. 82 — —. Denna iakttagelse är tydligen alldeles riktig och mycket välkommen för oss — —». Är ej min ära alltså räddad?

På tal om skidrännan säger professor Wiklund ytterligare, att dess finska namn *kuurna* betyder också »fåra» och speciellt »rännformigt käril vid brygd, maltrost». I betydelsen »skidränna» bör detta ord således vara sent och sekundärt och talar snarare mot än för teorien om skidrännans finska ursprung». Men detsamma kan sägas också om den skandinaviska benämningen på skidrännan: sv. *ål*, *ela*, *olja*, *ölje*, som betyder också »bindsel på skidan» (i formen *åla*, *ola*, *olja*, *ölje*),¹ isl. *áll* »djup ränna i älv, sund eller fjord; djup dal eller insänkning mellan fjäll eller höjdsträckningar; rand längs ett djurs rygg» m. m. (På skidor 1926, s. 17—18). Det må framhållas, att mångenstädes i vårt land, från södra Österbotten till Tavastland, Nyland och ända till Karelen, kallas skidrännan *kuurto* (Härmä, Kauhava, Pihlajavesi, Ruovesi, Kuorehesi, Muurame, Korpilahti, Joutsa, Holola, Sysmä, Itis, Jaala, Kymmene, S. Johannes). Då Lönnrots ordbok känner till *kuurto* blott i betydelse 1) stöd, underlag, 2) spinnredskap (gät.), så är där tydligen fråga om ett alldeles annat ord. Att *kuurto* användes i Finland i betydelsen av skidränna redan vid

¹ Eller vore här fråga om ett annat ord?

övergången från 1500- till 1600-talet, ådagalägger den finska dialekten i Värmlands Nyskoga, där *kuurto* ännu förekommer i denna bemärkelse (nogare sagt den vänstra skidans ränna, enligt meddelande av mag. Astrid Reponen). En släkting till detta ord anträffas i norsk-lapskan: *gurddet*, »1) laborare instrumento obtuso, fodere, rodere; arbeide med et sløv Redskab, grave i noget hardt, gnave; 2) excavare, aperturam dilatare; udhule, gjøre en Aabning, et Hul større». Det finska ordets utbredning söderut gör det osannolikt, att det vore ett lån från lapskan; verbet känner Lönnrot ej, men jag minnes mig ha hört det i folkspråket i formen *kuurtaa*. Men jag framhåller ej ordet *kuurto* i mening att bevisa skidrännans höga ålder. Jag upprepar, att efter vad jag finner inga bevis förebragts på att rännan ens tusen år varit känd hos oss eller i Skandinavien. Det äldsta daterbara av våra hithörande mossfynd är från tiden mellan 1100 och 1500 e. Kr. I detta sammanhang må omnämnas att år 1929 hittades i en mosse i södra Norge framdelen av en skida utan ränna (meddelat av dr Nils Lid).

Jag hade påvisat, att professor Wiklunds teori om det urgröpta fotstället som en egendomlighet för de egentliga finsk-ugriska folken är omöjlig redan på den grund, att det upphöjda fotstället utom hos finnar och fjärrkarelare anträffas även hos votjaker och tjeremisser, och påpekade, att en fyllig utvecklingsserie från det urgröpta fotstället ända till den nu brukliga formen kan iakttagas i Finlands mossfynd. Professor Wiklund ber mig nu bevisa, att dessa mossfynd uttryckligen äro finska. Med samma rätt kan han uppmanas bevisa, att de äro lapska eller t. o. m. svenska (!). Det må framhållas, att en stor del av dessa mossfynd synes vara yngre än hednatiden, så att finnarna väl kunna ha varit med om deras tillkomst, emedan de då redan trängt fram långt in i landet. Den 3,500 år gamla skidan med urgröpt fotställ från Riihimäki hänför professor Wiklund själv till förlapparna, likväl med den reservation, att »den tyder väl i så fall på inflytelser från finskt håll, alltså från sydost eller eventuellt öster» (1929). Vad reservationen beträffar, kan han bevisa den blott på för andra okänd metafysisk väg. Själv har jag alltid medgett möjligheten av att lapparne kunna ha haft en viktig del i skidans utvecklingshistoria; så skrev jag: »Frågan om, vilken del finnarna ha i skidans utveckling och vilken lapparna, är åter på forskningens nuvarande ståndpunkt omöjlig att besvara och blir det troligen för alltid.» Professor Wiklund anser »denna pessimism onödig». Jag ber honom då yppa skälen för sin optimism.

Jag har förklarat den oliklånga skidtypens uppkomst ur den liklånga på följande sätt: »Om vi antaga, att skidlöparen har två

liklånga skidor och i handen en stav, och önskar utveckla högsta möjliga snabbhet, har han sannerligen ingen annan utväg än att sparka med den foten på vars sida han skuffar med staven. — — — Det var då en fullt naturlig utveckling, att sparkskidan gjordes lättare och kortare än glidskidan och skinnbekläddes¹ för att ej ge efter på snöytan. Följande denna tankegång kunna vi ytterligare komma till, att man från oliklånga skidor övergick till liklånga med slät undersida², då man begynte använda två stavar, d. v. s. trygga sig lika mycket till händernas kraft som fötternas».

Härtill genmäler prof. Wiklund myndigt: »D:r Itkonen bör då likväl också redogöra för oss, varest och huru länge *två stavar* begagnats vid skidloppning *bland allmogen*, vare sig finnar eller lappar eller andra. Jag har nämligen alltid tagit för givet, att användandet av två stavar är en ganska ny uppfinning, som först i sen tid blivit mera spridd bland själva folket, särskilt genom inflytande från sportsmännen. — — — Jag misstänker sålunda, att d:r Itkonen här givit sig en ödesdiger blotta vid sitt teoretiserande, men då hans framställning är dunkel, gör jag honom kanske orätt. I alla händelser måste dock stavproblemet, vilket hittills icke alls berörts under diskussionen, upptagas till ordentlig utredning, innan man kan draga slutledningar av den art d:r Itkonen gjort. Det vore sålunda tacknämligt, om han snart ville ge oss en såvitt möjligt uttömmande framställning av de skidloppande folkens stavanvändning, grundad både på litteraturen och på museimaterialet».

Skall ske. Jag ansåg användningen av två stavar bland allmogen i själva verket så självfallen och känd, att det icke föll mig in att anföra exempel härpå. Professor Wiklund säger sig själv ha funnit omnämmande av två stavar i några varianter från finska Karelen av Kalevalas Lemminkäinen-runon. Den äldre baron Wrede från Parkano, som i sin ungdom var forstmästare i Kajanatrakten, berättade mig, att han med egna ögon sett, huru man skidade med *oliklånga* skidor med tillhjälp av två stavar. Sirelius skriver (Suomen kansanomaista kulttuurua I, s. 376): »Skidningen försiggick med en eller två stavar. Vid de oliklånga torde ofta använts blott en stav — —.» På den förfrågan om skidning, som för dialektordboksmaterialet gjorts över hela landet, ha svar ingått om bruket av skidstavar på c. 100 olika orter. I norra Österbotten hade man två stavar i 21, en i 6 socknar, i södra Österbotten äro motsvarande tal 8 och 5, i Tavastland 8 och 4, i

¹ Nyttan av skinnets hade observerats redan å de beklädda liklånga skidorna. För övrigt är den »nordiska» skidtypens beklädda högreskida av alldeles samma slag som den »arktiska» skidans andra slag.

² Nogare sagt: oklädda skidor med bottenränna.

Satakunta 6 och 4, i Egentliga Finland och Nyland 1 och 1, i Savolax 9 och 10 och i Karelen 3 och 16. Vi finna alltså att bruket av två stavar är förhärskande i norra Finland, men avtager mot söder och öster. Flerstädes hade man två stavar på långfärder, en på kortare, och vid rörelse i skog bössan eller yxan i andra handen. Då meddelandena stöda sig på hågkomsten av gammalt folk, åskådliggöra de förhållandena förrän sportskidningen blev känd. Tyvärr tillåter mig det till buds stående utrymmet ej en närmare redogörelse för svaren.

Också om bruket av två stavar hos lapparna finnas uppgifter. Johann Gerhard Schellern, som 1705—08 vistades i Sverige, därav ett par år i Torneå, skriver i sin bok »Reisebeschreibung von Lappland und Bothnien (1727), s. 74—75: »Hölzerne Fahrshuhe sind nichts anders / als lange Breter von 3 biss 4. Ellen lang / aber schmal etwa eines halben Fusses breit. Forne gehen sie spitzig zu. Diese Fahrshuhe fügen sie / mit Hülffe eines Reiffes / von zähen Ruthen gemacht / an die Füsse. In der Mitte wird die Quer durch ein Loch gebohret / in welches der Reiff gemacht wird / damit die Glätte am untern Theile der Breter nicht verhindert / oder der Reiff selbsten durch vielen Gebrauch abgenutzt werde. In solchen Reiff setzen sie die Füsse. In beyden Händen haben sie Stöcke / so unten mit Rädlein versehen sind / damit sie mit denen Stöcken den Schnee nicht durchstossen». Att Schellern med egna ögon sett lapparna, framgår av hans meddelande s. 73: »Ich bin Anno 1708 zweymahl ex instituto mit Rennthieren zu Lapp-Gezelten gefahren — daselbst habe ich der Lappen eigentlichen Zustand recht gesehen». Hans beskrivning tyder kanske på, att de ifrågavarande skidorna voro släta, oklädda. Till texten är fogad bilden av en skidare, i motsättning mot beskrivningen med blott en stav och oliklånga skidor. Men orsaken framgår genast: denna bild och även andra i boken äro rätt dåliga reproduktioner av motsvarande bilder i Scheffers bok, bl. a. med den egenheten att om figurens ställning hos Scheffer är från höger åt vänster, är den hos Schellern tvärtom.

Huru bruket av två stavar måhända uppkommit, det få vi veta hos Tornæus: »Och är till att märkia, at när Lappen iagar effter dhe undanslupna Renar, brukar han handbogan j sin vänstra handh för en Staaf, mädan han renner hafwandes Pijlkoger på ryggen, äfven som Spiutet i den högra. — — På nedre ändan af bogen och Spiutet är ett rundt tingest af trä medh Skinremar fästat i kors, at dhe uti rennandet icke skola gå förlängt neder i Snön och farten förhindra». Därpå följer en beskrivning av skidorna, som äro oliklånga.

Det är för övrigt egendomligt, att dessa uppgifter om de svenska

lapparna blivit förbisedda av den skarpsynte forskare, som önskar mig ett par rättvisande glasögon. Om åter skandinaverna ej före sportskidningens uppträdande använt två stavar — så påstår prof. Wiklund — så bevisar det blott, att de här åter gått i lära hos lappar eller finnar.

Jag konstaterar vidare oförenligheten av prof. Wiklunds och mina åsikter om uppkomsten av sådana oliklånga skidpar, som blott obetydligt (högst 15 cm.) skilja sig till sin längd, och som rikligt äro företrädda i museerna i Finland och Sverige. Min åsikt är, att om ock prof. Wiklunds teori om »bristande material» i enskilda fall kan vara nog som förklaring, så äro dock i regeln dylika skidor reminiscenser av äldre oliklånga. Prof. Wiklund går så långt, att han tillämpar sin teori på de skidor, som en holländsk mission 1615—16 såg befolkningen på karelska näset använda, och av vilka den vänstra var »vanligen en fot kortare än den högra.» Han saknar uppgift därom, att den kortare skidan också skulle varit skinnklädd. Jag vet ej om man kan begära dylikt av främlingar, som på tre ställen i förbigående, på sammantaget 14 rader, tala om skidlöparne. Men det synes vara obekant för prof. Wiklund, att man i oliklånga par använt korta skidor utan skinnbeklädnad på undersidan. Sirelius skriver (a. a. I, s. 375): »Vanligast var, att den längre skidan hölls på vänstra och den kortare på högra foten. Av olikheten i storlek och form följde, att de benämndes med skilda namn: vänstra fotens skida *suksi* eller *lyly*, högra fotens *potasma*, *kalhu*, *sivakka*, *kattava* eller *talas*. I ryska Karelen betydde, att döma av en berättelse från 1840, *potasma* en oklädd skida utan rädda, *kalhu* en med benlingar av ren beklädd. Beklädnaden var c. 1663 ej längre alltid ens på *kalhu* fullständig, utan inskränkte sig ofta till halvannan aln på mitten». Om Kuusamo kvinnornas skidor säger han (s. 376): »Den längre eller *suksi* har skidrädda, *sivakka* är oklädd och slät.» Vidare: Den sista modellen av opara skidor företrädes av Kemijärviskidorna, vilkas *suksi* och *sivakka* rätteligen skilja sig från varandra blott till längden.» Av S. Drakes bok »Västerbottenlapparna under förra hälften av 1800-talet» (s. 69—70) framgår, att högerskidan (annare) var av två slag: den oklädda *petsek*, »annare av tall eller gran, brukas att spara småkts, som isynnerhet nötes av skare.» »Småkkts, vaddannare; därtill brukas fyra renfotbellingar (benhudar)», »Småkkts, luden (fodrad) annare». Duga de gamla skidorna på Karelska näset åtminstone nu bland de riktiga oliklånga?

Jag hade påpekat, att i Finlands mossar bevarats ett stort antal skidor från forntiden (f. n. 15 st. hittade) samt bottnar av ackjor och slädmedar (10 st.), varav man kan sluta, att vårt land icke i fråga om

fortskaffningsmedel om vintern stått efter för grannländernas, utan gått i spetsen. Detta har avlockat prof. Wiklund följande uttjuttelse: »Alltså verkligen en prestigefråga, en tävlingsfråga med rekord och pokal och föregångsland och »ut med domaren» o. s. v. — Nej, vi stanna nog hellre kvar vid vetenskapen och nöja oss med att söka efter sanningen.» Sanning var likväl också det som jag sade. Eller kan prof. Wiklund förneka, att mossfynden äro en lika god grund för vetenskapen som t. ex. de i språket bevarade erinringarna om fornföremål, och att ju flere de äro desto bättre går vetenskapen framåt? Men vad kan människan åt sin natur.

Prof. Wiklund har ett par gånger (1929 och 1931) efterlyst mitt deltagande i tydningen av de tillägg till folkpoesin, i vilka det talas om skidlöpning och skidor. Redan 1928 skrev jag: »Jag er for øvrig av den mening at de dunkle mytiske kilder ikke kan kasta noget nevneverdig lys over skienes historie» etc., och jag finner att det fortfarande håller streck även efter att ha tagit kännedom om hans nyaste runoforskning, om Lemminkäinenens skidtävlan i Kalevala och Lallis skidfärd i biskop Henriks dödsruno. Han konstaterar enligt K. Krohn, att förebilden för Lemminkäinenens skidfärd är balladen om en gotländsk eller tysk köpman »Vincent Lydeken»,¹ vilken ballad uppstått i Kumo älvdal under senare medeltiden och tidigast på 1100-talet. Då prof. Wiklund säger om balladens hjälte, att han »gör sig ett par skidor av nordisk typ och ger sig ut att skida med dem,» så kunde en i saken okunnig läsare få uppfattningen, att dessa ovan spärrade ord skulle förekomma i själva runon; i verkligheten talas där blott om vänster (lyly) och högerskida (kalhu), ty andra skidtyper kände folkskalden ej till. Prof. Wiklund berör ej köpmannens yttrande om sina skidor: »Dessa Kalevasonens snabba andar». Icke kallade väl köpmannen sig själv Kalevason, ty denne var ju en till den finsk-estniska forntrons krets hörande jätte. Det draget åter, att köpmannen fångade älgen med lasso och drev den inom ett stängsel, syftar tydligen på lapparnas renskötsel. Runovarianter, som upptecknats under de sista hundra åren eller något längre tid, kunna nog giva en föreställning om runons grundform under senare tid, men vilken ursprungsform en runo haft t. ex. för tusen år sen, det veta blott änglarna i himmelen. Jag begriper därför icke, varför hansaköpmannens skidfärd skall bevisa, att de olicklånga skidorna vore av skandinaviskt ursprung. Då prof. Wiklund förmodar (s. 42), att de vore impor-

¹ Dessa namn äro på fri hand gjorda rekonstruktioner av varianterna Vintti och Lyylikki, Lyylytyinen, Lyyrätyinen, enligt tendensen att personnamnen i folkpoesin och forntron i görligaste måtto må förklaras ur den kristna kalenderns namn.

terade till Finland måhända över Kvarken eller Åland (!), kan jag ej undgå att i hans motiv se en förvantskap med de »moderna nationella spekulationer», »nationella aspirationer» och »finska pretentioner», för vilka han ideligen beskyller mig.¹

På tal om biskop Henriks dödsruno synes prof. Wiklund tro att jag ej kände till omnämmandet av skidor där. Jag har dock framhållit det i en artikel om skidor, »Suomen ja Skandinaavian suksien ikäsuhde», i Uusi Suomi 31 mars 1929, men uteslöt det ur min uppsats i Finskt Museum 1929, enär jag väntade att min opponent skulle påstå, att omnämmandet av oliklånga skidor kunnat inkomma i balladen först under de senaste århundradena. Jag finner likväl, att han anser detta runoställe visa, att den nordiska skidtypen redan på 1100-talet begagnades i Raumo trakten, där mordet på Henrik förövades. Saken finge för mig gärna stanna därvid, desto hållre som jag tror att den oliklånga skidtypen i sydvästra Finland är t. o. m. mycket äldre, men det är skäl att anföra vad H. Ojansuu säger om balladen i sin undersökning »Piispa Henrikin surmavirren historiaa» (Suomi, 4. ser. 19 bd, 1917). Han konstaterar, att balladen i sig upptagit ett för densamma ursprungligen främmande runomotiv, den under medeltiden så vanliga våldgästningen (denna egenmäktighet förbjöds av Magnus Ladulås 1279). Lalli bragte i verkställighet ett straff, som var konungens sak. Ojansuu skriver: »Runon kan näppeligen ha uppkommit förrän på 1400-talet, Henriksdyrkans tid och vår kyrkliga konsts första stora blomstringsperiod» (s. 56).

För övrigt äro hansaköpmannens och Lallis skidor ingalunda de enda i den finska folkpoesin; det finnes många andra ställen där de omtalas. Jag skall dock ej i detta sammanhang analysera dem, ty deras bevisvärde är blott relativt. Men mängden av dem ådagalägger, huru svagt grundat professor Wiklunds yttrande (1928) är, att avsaknaden av en egentlig skidgud i finnarnas forntro »väl bäst visar, vilken föga framskjuten plats skidan i äldre tider intog i finnarnas föreställningsvärld». Som avslutning på denna min runundersökning vågar jag framställa förslaget, att vi båda lämna forskningen om folkpoesin åt specialisterna; det bleve till mindre fördärv både för oss och poesin.

Vi återkomma slutligen till huvudfrågan, de olika skidtyperna och härmed de i mellersta och södra Sverige använda skidorna med

---

¹ Och är det skäl att tillskriva ett helt folk dessa syften, blott emedan ett par av dess medlemmar uttalat åsikter, som ej sammanfalla med prof. Wiklunds ståndpunkt?

urgröpt fotställ, vilka enligt prof. Wiklund bevisa skidornas uråldrighet hos skandinaverna. År 1926 skrev han om den oliklånga typens skandinaviska namn: »Det är högst påfallande, att dessa ord äro så lätta att översätta och förklara; det tyder säkerligen på, att de äro uppkomna i relativt sen tid, enär urgamla tekniska termer vanligen äro mycket dunkla till sin upprinnelse och ej kunna uppvisas vara härledda ur ord med mera omfattande, vidare betydelse». »När man åter från dessa benämningar går till det finska *suksi*, vilket från början nog avsett den östra skidtypen, finner man, att detta ord ej betyder något annat än just 'skida'. — — — Det är en urgammal teknisk term med ej blott finsk-ugriska, utan t. o. m. uraliska anor och förekommer i den ena eller andra formen i flera både finsk-ugriska och samojediska språk.» »Dessa språkliga moment göra det således troligt, att den västra skidtypen är av senare ursprung än den östra. Jag kan likväl av ovan anförda skäl icke tro, att den västra typen uppkommit ur den östra, utan måste hålla före, att den är av skandinavisk ursprung och uppkommit oberoende av den östra typen». (1929:) »Hela situationen synes mig tala för att skidans östra typ kommit till någonstädes inom Gamla världens östligare subarktiska trakter, alltså i norra Ryssland eller Sibirien» etc. 1931 heter det: »— — — inför den utveckling kännedomen om den södra (= tidigare östra) typen nu tagit blir man benägen att tillskriva den oliklånga typen en minst lika hög ålder som denna».

Avser sistnämnda »minst», att de oliklånga skidorna slutligen ändå äro äldre än de liklånga? Huru går detta ihop med den skandinaviska sena skidterminologin? Och om skandinaverna i en avlägsen forntid kände bägge skidtyperna samtidigt, huru kunde dessa uppstå oberoende av varandra? Mig synes, att prof. Wiklund råkat i en belägenhet, som bäst kan karaktäriseras med det finska ordspråket »*sotkeusi kuin Sopasen poika kontin viilekkeisiin*» (snärjde sig som Sopanens son mellan näverrenselns hängslen).

Efter vad jag kan finna är den enda möjligheten att antaga att *alla* skidtyper återgå på en gemensam grundform. Utvecklingen skulle försiggått i korthet på följande sätt, med frånseende av alla spekulationer om de på vattendränkta jord använda kärnskidorna. Norra Eurasiens snöregion bildar som känt ett sammanhängande skidområde från Atlanten till Stilla havet. Med beaktande av skidornas höga ålder — redan det finsk-ugrisk-samojediska ordet *suksi* tyder på en mycket högre ålder än Riihimäki-skidans — antar jag liksom prof. Wiklund att skidan uppkommit på ett bestämt område, låt oss säga norra Ryssland, och därifrån under loppet av årtusenden utbredd sig både åt väster och öster. Det vore svårt att tänka sig att den upp-

kommit i snöregionens yttersta och blidaste del, Skandinavien. Den typologiskt ursprungligaste skidtypen, utan fotställ och med lodräta hål för bindslena, påträffas ännu t. ex. hos nordostjakerna, giljakerna och lamuterna; med mossfynd kan dess uråldrighet visserligen icke bevisas. Följande steg är det urgröpta fotstället, vars äldsta representant — Riihimäki skidan — antagligen tillhör urlapparna; på dessas räkning bör möjligen ställas också ett annat tydligt skidpar, funnet invid Kemi. Om de liklånga skidorna med urgröpt fotställ icke utvecklats i Skandinavien — tillsvidare känner jag ej där några hithörande mossfynd — ha de kommit hit annorstädes ifrån. Då inga uppgifter finnas att de någonsin varit i bruk i norra Tyskland och Danmark, kunna de blott ha kommit från Finland, kring eller över Bottniska viken, kanske upptagna från lapparna och småningom utbredda mot söder. Skidan med urgröpt fotställ fortlever ända till nutiden i trakter där användning av skidor var mindre viktig, såsom mellersta och södra Sverige, Estland, Ingermanland, bland nordryssar och syrjäner.¹ Det upphöjda fotstället utvecklade sig synbarligen självständigt i flere olika landsändar; dess västligaste grupp är det finsk-lapska (=skandinaviska) fotstället, östligare äro de tjeremissisk-votjakiska och ostjakisk-vogulisk-samojediska. Hos lapparna var behovet av snabblopande skidor större än hos skandinaverna, för renskötseln, som av allt att döma var av betydelse åtminstone i västra Lappland redan i mitten av första årtusendet. Goda skidor tarvades vid jakt på vilda och förrymda tama renar samt isynnerhet hjordens farligaste fiende, vargen, och därför använde lapparna opara skidor sannolikt förrän skandinaverna, som i norra delen av halvön upptogo den av lapparna.² Om det är lapparna eller finnarna som utbildat det oliklånga typen är omöjligt att säga; hos bägge finnas den för denna typ karakteristiska terminologin, vilken ej lånats från det andra språket, och typen har i Finland varit i bruk ända till södra delen.³ Om finnarnas ankomst till Finland — enligt prof. Wiklunds teori — kan räknas redan från mitten av första årtusendet f. Kr., och de ej kände andra skidtyper än den »södra», hade de flere hundra år, kanske nära tusen — på sig att utveckla sina skidor till *lyly* och *kalhu*. Stundom ha

¹ Syrjäernas skida med urgröpt fotställ bär det från samojederna lånade namnet *lampa*; tyder detta på, att samojederna också tidigare känt den?

² När detta skedde, kan ej sägas säkert; det är möjligt, att den gamla skandinaviska källornas *öndurr* (= andra, annare) ursprungligen betytt skidor i allmänhet, både lik- och oliklånga.

³ Till fullständigande av min uppsats senaste år må framhållas, att typen tidigare anträffats i södra Finland, t. ex. Valkeala, att sluta av ett där använt ord-språk, som upptar *lyly* och *potasma*.

ännu märkligare uppfinningar gjorts under så lång tid. Ej heller i skidrännans namn kan enligt min uppfattning skandinaviskt inflytande spåras, och det är då svårt att antaga att själva saken lånats.

Jag är dock beredd att justera min ståndpunkt, om den pågående undersökningen av svenska mossfynd av skidor samt den vetenskapliga behandlingen av den under senaste år i Sveriges dialekter uppsamlade tydligen rika skidterminologin giva sakliga grunder härtill.

T. I. Itkonen.